

ALAIN ELKANN

FRANSIZ BABAM

♥
CAN

ROMAN

İTALYANCA ASLINDAN ÇEVİREN
EREN CENDEY

Alain Elkann
FRANSIZ
BABAM

Can Yayınları: 1718
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 689

Il Padre Francese, Alain Elkann
© Alain Elkann, 1999
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005

1. basım: Mart 2008

Yayına Hazırlayan: Pınar Savaş

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: Nurten Sönmezcan

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası

ISBN 978-975-07-0927-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Alain Elkann
FRANSIZ
BABAM

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren
EREN CENDEY

CAN YAYINLARI

**ALAIN ELKANN'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTABI**

UZUN BİR YAZ / *roman*

Alain Elkann, 1950'de Fransız bir baba ile İtalyan bir annenin çocuğu olarak New York'ta doğdu. İtalya'nın önde gelen gazeteci ve televizyon programcılarında biri olan Elkann, ünlü yazar Alberto Moravia'yla yapılmış söyleşilerden oluşan *Moravia'nın Yaşamı* on beş dile çevrildi. Başta La Stampa olmak üzere tanınmış birçok gazete ve dergide makaleleri yayınlanan Elkann, 2001 yılında *John Star* adlı romanıyla, İtalya'nın en saygın edebiyat ödüllerinden biri olarak kabul edilen Cesare Pavese Ödülü'ne değer görüldü.

Eren Cendey, İtalyan Lisesi ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunudur. Calvino'dan *Kozmokokmik Öyküler*, Karga Sona Kaldı; Cesare Pavese'den *Güzel Yaz, Ağustosta Tatil, Tepedeki Ev*; Valerio Massimo Manfredi'den *Büyük İskender*, Niccolo Ammaniti'den *Korkmuyorum*; Susanna Tamaro'dan *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git, Anima Mundi, Sevgili Mathilda, Eve Doğru, Yanıtla Beni, Kitaplardan Korunan Çocuk, Daha Çok Ateş Daha Çok Rüzgâr, Akıllı Bir Karış Havada, Tombul Yürek, Büyülü Çember, Tobia ve Melek, Rüzgâr Ne Diyor, Yüreğimin Sesini Dinle, Her Sözcük Bir Tohumdur*; Roberto Calasso'dan *Ka*; Isabel Allende'den *Aşk-tan ve Gölgeden, Eva Luna Anlatıyor*; Ermanno Cavazzoni'den *Budalalar Takvimi*, Marlo Morgan'dan *Bir Çift Yürek* adlı kitapları ve Geronimo Stilton dizisini Türkçe'ye çevirmiştir.

*İnsan, ölümlerinden sonra bile ana-babasının
evladı olmayı sürdürür.*

Anonim

Bir insan kurtaran bütün dünyayı kurtarır.

Talmud

Kız kardeşim Brigitte'e

Kız kardeşim Yvonne, kırk dört yaşındadır; ufak tefektir, saçları açık kumraldır, hafif kemerli burnu minicik, dudakları kalın, son derece anlamlı bakan gözleri, masmavidir. Düşünmeden davranmaya eğilimli bir kişiliği vardır; otoriterdir ve düşündüğü her neyse, saklamadan söyler. Sevdiği insanlara karşı vefalıdır. Hayatımın en önemli anlarında daima yanımda olmuştur ve bazı sıradan ve kaçamak tartışmalar dışında her zaman anlaşmışızdır.

Babamızı öldüğü zaman şaşırıp kaldık. Yakışıklı, katı ve acımasız, her ikimiz tarafından da çok sevilen ve korkulan kahramanımız, ilişkimizin çimentosu olan o adam sonsuza dek yok olmuştu. Mezarlığa kadar ona birlikte eşlik ettik, Paris sokaklarını kateden cenaze arabasının içinde yan yana oturduk.

O soğuk kasım sabahında Montparnasse Mezarlığı'nda pek çok kişi vardı ve kendimi gizlice bir film sahnesine sızmış gibi hissediyordum. Hiçbir şey düşünemiyor, sadece üzgün hahamın kederli ses tonuyla yaptığı cenaze konuşmasını, onun iyi davranışlarını ve eserlerini anımsatarak babam hakkında sıraladığı övgüleri dinliyordum. Birkaç adım ötemde duran açık renkli ahşap sandığa bakıyor, içinde onun kısa süre önce can vermiş bedenini bulundurduğuna inanmayı reddediyordum. O tabut, birkaç dakika sonra büyükanne ve büyükbabamın gömülmüş oldukları ve sonsuza dek kalacağı çukura indirilecekti.

Cenazeyi izleyen günlerde üzgün değildim, ağla-

mıyordum ama kendimi yalnız hissediyordum: O, artık yoktu, onu bir daha hiç göremeyecektim, ona telefon edemeyecek ve sesindeki o kalın ve ciddi tonu hiç duyamayacaktım. İlk yas haftası boyunca her akşam Kadiş duası okumak gerekiyordu ve bu dinsel törende bir haham ile on Yahudi erkek hazır bulunmalıydı. Babamın karısı önünde açılan devasa boşluk yüzünden altüst olmuştu, gelecekte onu bekleyen yalnızlık yüzünden derin bir sessizliğe gömülmüştü.

Sabahları on bire doğru onu ziyaret ediyordum; beni nazik ve utangaç bir tavırla karşılıyor, sanki kutusal bir bölüme girermiş gibi babamın dolaplarının bulunduğu odaya alıyor ve kapakları açarak şöyle diyordu: “İstediğin giysileri al,” ya da “Gömlekleri, pijamaları, çorapları al.”

Babamın giysilerine sahip olmak ve onları giymek bende belli belirsiz bir rahatsızlık yaratıyordu. Çocukluğumda o müthiş düzenli dolaplara büyük bir saygıyla bakardım: Pırlıl pırlıl siyah ayakkabıların hepsi birörnekti, kravatlar siyah, mendiller beyazdı... Ölümünden sonra bu ulaşılması olanaksız şeyler benim olmuştu. Cumhurbaşkanı'nın ona Legion d'Honneur Madalyası taktığı gün giymiş olduğu beyaz çizgili lacivert takımı ya da kız kardeşimin düğünü için seçtiği smokini artık ben giyebilirdim.

Babamızın ölümünden on bir ay sonra Yahudi geleneklerine uygun olarak Yvonne ve ben, birlikte mezarlığa gittik. Otomobildeyken pek az konuştuk; bu ilk ziyaret bizi ürkütüyordu. Şansımıza güzel bir sonbahar günüydü, mezarlar ve mezar taşları olmasa bir parka geldiğimizi düşünebilirdim.

Üzerine altın yaldızlı harflerle adının yazılmış olduğu gri mermer taşın önünde durduk. Dua kitabını açtım ve kız kardeşimle birlikte Kadiş duası okuduk; sonra birkaç dakika saygıyla durduk ve mezarın üzerine iki taş bıraktıktan sonra oradan uzaklaştık.

Birkaç adım sonra yeni bir mezar, beyaz bir mezar taşı gördüm; üzerinde siyah harflerle “Roland Topor” yazıyordu. Topor’un bir sanatçı, yazar olduğunu biliyordum; eski karımla birlikteyken tanışmıştık ve gazetelerde ölüm haberini okuduğumu hatırlıyordum. Onu elinde bir kadeh kırmızı şarabıyla puro içerken ve biraz görgüsüzce gülerken getiriyordum gözlerimin önüne. Paris’te ressam bir arkadaşın evindeydik. Kız kardeşimle mezarların arasında amaçsızca dolaşmaya başladık. Bana üzgün olmadığını söylüyordu. Mezarın karşısında durmak onu sarsmamıştı. Babamızın kaybının bizi birleştirdiğini hissediyordum; mezarlar arasında ikimiz yalnız yürürken kendimizi iyi hissediyorduk...

O günden sonra yas tutmayı bıraktım, siyah kravat takmadım ve babamı başka bir türlü düşünmeye başladım. Ciddi bir insandı ama pek çok saplantısı, tabusu vardı; inatçı bir keçi, ahlaksız görüşleri olan bir ahlakçıydı, az gülerdi, çok konuşurdu ve güldüğü zaman ortaya çıkan güzel bir gülümsemeydi. Onunla huzurlu bir ilişki kurmak zordu çünkü söylediğiniz küçücük bir söz, kötü bir şekilde yargılanmanıza yol açardı ve bir şekilde cezalandırılırdınız. Kişiliğinin zaman zaman kendisine de zarar veren en can sıkıcı yönü, kimi zaman acımasızlık sınırlarına varan kusursuzluk, katılık, dakiklik konularında aşırıya kaçmasıydı. Hayatı ve kişiliği abartılı bir düzen yansıttı. Her şey çok çok önceden hazırlanır, düzenlenir, incelenir; hiçbir şey rastlantıya bırakılmazdı. Giyim kuşamında bile en ince ayrıntılara dikkat ederdi: Hangi gömlek giyilecek, hangi kol düğmesi takılacak, koyu ya da açık renk veya lacivert ya da gri takım mı seçilecek, önceden belirle-nirdi. Babamın yiyeceklerle de ilginç bir ilişkisi vardı. Çok uzun yıllardan beri diyet yapıyordu çünkü her ne pahasına olursa olsun çok zayıf olmanın ona yakıştığını düşünüyordu. Göbekten ve kelliğten çok korkardı. Şeker yemez, içki içmez, sadece Evian marka su içerdi.

Geceleri meyve yerdii: elma, portakal, mandalina, ilek ve kiraz.

İyi uyuyamazdı, uyku ilacı almayı abartır, sabah erkenden uyanırdı. Sabah kahvaltısına büyük önem verirdi: kafeinsiz kahve, normal kahve, çay, sütlü çay, portakal suyu, tahıl gevreği ve pişmiş meyve... Canı hangisini isterse. Kabuklu ve kabuksuz deniz ürünlerini beslenme tablosundan çıkarmadan önce, onun istiriğe yediğine pek çok kez tanıklık ettim. Sonraları meyve yerine Emmenthal peyniri yeme dönemi geldi ve ardından bol sirke ve iek yağıyla süslenmiş hindi-ba, marul salatası dönemine geçildi. Gençliğinde, kırk beş yaşına kadar biftek ve sığır etinden yapılmış kocaman hamburgerlere bayılırdı. Sonra uzun ızgara balık yılları yaşandı ama hastalandıktan sonra bunu yemeyi de bıraktı. Ömrü boyunca hamur işlerine düşkün oldu. Makarnayı İngiliz tarzı tereyağlı ve gravyerpeynirli ya da tereyağlı ve parmesan peynirli yerdii, ama unlu yiyeceklerin insanı şişmanlattığını bildiği için hamur yeme arzusu ile beslenme disiplini arasında daimi bir çatışma olurdu.

Hastalığı sırasında ne yerse yesin şişmanlamadığını fark edince yeniden tatlılara düşkünlük göstermeye başladı; bol bol irmikli, tapyokalı muhallebiler, kekler, çikolatalı dondurmalar yedi. Ofisinin yakınında bulunan İtalyan lokantasına neredeyse her gün gitmeye başladı. Burası ona ideal bir yer gibi görünüyordu çünkü basit bir mekândı, ucuzdu ve lokantanın sahibi Modenalydı.

İtalyanlarla ilişkisinde tutarsızdı. Bir yandan onların kentsoylularını küçümser, sanayicilerini samimi-yetsiz, dolandırıcı, sözünde durmayan kişiler olarak niteler, öte yandan garsonlarını, işçilerini ve zanaatkârlarını pek severdi. Dekorasyon işiyle uğraşan Luciano adlı biriyle dost olmuş ve ona değişik işyerlerini deko-re ettirmişti. Luciano'nun zevkine körlemesine güve-

nirdi; üstelik onunla konuşmaktan müthiş keyif alırdı. Birbirlerine neler anlattıklarını hiçbir zaman öğrenemedim. Birkaç çocukluk arkadaşının dışında, babamın arkadaşı da yoktu. Eğlence hayatından hoşlanmaz, kâğıt oynamazdı. Akşamları okur ya da televizyon seyredirdi. Telefonda da pek gönülsüzce konuşurdu. Onun yanındayken başkasına telefon etmeye çekinirdim çünkü sabırsızlık göstermeye başlardı. Mektup ya da faks yoluyla iletişim kurmayı yeğlerdi. Evrakını düzenli saklardı; bu konuda titiz ve kusursuzdu; hesaplarını kurşunkalemle ya da Japon malı küçük hesap makinesiyle yapardı. Kilosu konusunda takıntılı olduğundan kendi beyaz baskülüyle seyahat eder, otellerde bulunan terazilere güvenmezdi. Görüntüsünü inanılmaz bir ciddiyetle korur, başkalarının onun zeki, yakışıklı, varlıklı olduğundan kuşkulanasından korkardı; bir lider olduğu her halinden belli olmalıydı. Uzun yalnızlık dakikalarına gereksinme duyar ve bunları tarih ve biyografi kitapları, daha da önemlisi gündelik gazetelerle, finans gazeteleri okumaya ayırırdı. Çok hasta olduğu zaman bile gündelik gazetelerini okumayı aksatmazdı. Baştan çıkarmakta üstüne yoktu. Bazı güzel kadınların hoşuna gitmekle ama onlara yüz vermemekle övünürdü. Gönül çeldiğini bilmek ona yeterdi. Aşırıya kaçan her şeyi küçümserdi, buna bağlı olarak da duygusal bir huzursuzluğunu, rahatsızlığını başkalarına belli etmekten korkardı. Soğuk, sert, katı, bakışları buz gibi olan bir insan olarak görünmek isterdi. Sevilmeyi arzu ederdi ama onun için daha önemli olan; korkulan, saygı ve hayranlık duyulan bir kişi olmaktı. Özel, biricik, başkalarından üstün bir erkek olarak nitelendirilmek peşindeydi. Bir Yahudi olarak da üstün olmayı arzuluyordu; hahamlarıyla görüşen bir kraldı o.

Babam öldüğünden beri onun yokluğunu kabullenemeyen karısıyla sık sık konuştum.

Bir pazar günü onu ziyarete gittiğimde sanki kocasını ararmış gibi apartman dairesinin odalarında dolaşıp durduğunu gördüm. Arada sırada durup, bana, “Şimdi ben ne yapacağım? Sonum ne olacak? Böyle yaşayamam, ölmek istiyorum,” diyordu. Zavallı kadıncağız, gerçekten çaresizdi.

Babamla birbirlerini uzun yıllar boyunca tutkuyla sevmişlerdi. Onların iki Hollywood yıldızı gibi göründüklerini anımsıyorum. Sarışın ve pek şık hanım, Grace Kelly’yi, esmer ve yeşil gözlü babam da smokini içinde Cary Grant’ı andırırdı. Tatile gittiğimizde akşamları çıktıklarında, otel odamın balkonundan büyük bir Spider marka otomobile bindiklerini gördüğümde bana olağanüstü, ulaşılmaz kişiler gibi görünürlerdi. Titiz hanımı her türlü kapisine boyun eğdi ama babam da onun surat asmalarına, uzun sessizliklerine dayanırdı.

Çocukluğumda, tatillerde Paris’e giderdim ve babamın masanın başına oturmasına ve yemekte sadece onun konuşmasına çok şaşardım. İşyerinde geçirdiği gününü, çalışmalarını, şunun bunun söylediklerini, onun verdiği yanıtları anlatırdı. Her şeyi kendi lehine çevirip anlatmakta ve böylece ailede bir kahraman gibi görünmekte üstüne yoktu. Karısı ona bağımlı bir hayat sürer, her şeyi kocasının yönlendirdiği biçimde yaşardı. Kapalı yaşar, eviyle ve torunlarıyla ilgilenirdi.

Babam hakkında çok şey bilmiyordum. Bize sırlarını anlatmazdı. Ben onu hep aşkın bir varlık olarak gördüm; benim gibi hep haksız olan birine karşı daimi haklı olan yargılayıcı bir Tanrı gibiydi. Ama bu onaylamayışın altında bana sevgisini hissettiren bir yön olduğunu da sezdim; biraz katı ve içine kapanık, kuzeyli Yahudilere özgü bir sevgiydi bu.

Kız kardeşimle yaptığım mezarlık ziyaretinden

sonra babamla ilişkimde bazı değişiklikler oldu. Sanki benim içimde yeniden doğmuştu ve ben ansızın onun hayatının yeni bir çehresini görmüştüm: Bu onun başarılı bir çalışması ya da yeni bir seyahati değildi; ölümüydü. Evet, onun ölümü benim için yeni bir hayat anlamına gelmişti: Pek çok başka kişiyle paylaşmak zorunda kaldığım o adam, şimdi bütünüyle benim olmuştu. Üstelik ölü haliyle kırk beş yılımı paylaştığım o ciddi insan olmaktan çıkmış, neşeli bir hal kazanmıştı. Çocukken onunla karşılaştırılmaktan utanırdım. Yakışıklı, saygın, şık ve dürüst bir insan kimseden, hele oğlundan hiç çekinmezdi. Sık sık önce benim öleceğimi düşünmüştüm. İlişkimiz gergindi çünkü daima bir ceza söz konusuydu. Onunla uyumsuzluk içinde olmak tehlikeliydi. Ona hiçbir şey itiraf etmeye gelmezdi çünkü buna karşı çıkabilirdi ve bir şeye kötü yaftası yapıştırırsa, onu asla unutmaz, yıllar sonra yüzüne vururdu.

Ama Montparnasse Kabristanı'nı ve onun mezar komşusu Roland Topor'u düşündükçe içimden gülümsemek geliyordu.

Topor genç ölmüştü, son derece kurlsız, her konuda abartıya kaçan bir hayat sürmüştü: sigara, alkol, yiyecek, kadınlar, dağınık bir iş, sabahlara kadar süren geceler... Tüyler ürpertici yeteneği olan bir çizer, ressam ve yazardı. Koyu renkli, hareketli, iri ve hafif patlak gözlerini, neşeli bakışlarını, hüznü ve kendine acımayı bütünüyle reddedişini anımsıyorum. Doğruyu söylemek gerekirse Roland Topor hakkında babamın tam zıddı olması dışında pek az fikrim vardı; tek bildiğim hayattayken asla dost olamayacak olduklarıydı. Gene de babam konuşmaktan hoşlanan bir insandı, kendini, hayatını anlatmayı severdi. Ondan birkaç ay sonra Topor'u yanı başına gömdüklerinde, sonsuza dek yanında yatacak bu kişinin kim olduğuyla ilgilenmiş olması olasıdır. Babam ciddi bir insandı ama arada sıra-

da keyifli kahkahalar atardı. Ne zaman, aradan ne kadar süre geçtikten sonra olmuştur bilmem ama, emim Roland da mezar komşuları olduklarını fark ettiğinde, yalnızlıktan hoşlanmayan bir kişi olarak, mezarlık hakkında bilgi alma bahanesiyle neşeli ve sevecen bir ses tonuyla babama seslenmiş olmalı. Orada aylardan beri yatan ve belki de ana babasıyla yalnız kalmaktan sıkılmış olan babam Roland'ın sorularına seve seve yanıt vermiştir. Belki de o her zamanki ağır, ciddi, oyunun kurallarını bilen ve başkalarına öğreten kişi rolünü üstlenmiştir. Buraya yeni gelmiş ve işlerin nasıl yürüdüğünü henüz bilmeyen Roland, yanındaki mezarda yatan, kendinden daha yaşlı bu beyle konuşmak ve burada yaşamak konusunda ondan öğütler almak istemiş olabilir. Birkaç giriş sözünden sonra Roland ona şöyle demiştir:

“Siz öleli çok mu oldu?”

“Hayır, geçen yılın kasım sonundaydı. Kanserden öldüm, ya siz, neden öldünüz?”

“Ben beyin kanamasından öldüm.”

“Demek ki acı çekmediniz. Kaç yaşındasınız?”

“Elli altı.”

“Ama çok gençmişsiniz! Ben uzun ve ıstıraplı bir hastalıktan sonra öldüğümde neredeyse yetmiş beş yaşımıdaydım. İyi ama siz neden böyle erken can verdiniz?”

“Belki de hayatımı önemsemiyordum ve onu savurganca tükettim. Hem sonra, bu nasıl anlatılır ki? Maalesef hastalık hastasıydım ve doktorlardan da korkardım; bu nedenle hiç muayene olmadım. Ama artık çok geç, her şey oldu bitti.”

“Mesleğiniz neydi?”

“Ressam, yazar, sanatçı.”

“Ah, aynı oğlum gibi! Bunlar tehlikeli mesleklerdir; insanın çok başarı kazanması gerekir!”

“Öyle ya, peki siz ne yapardınız?”

“Ben hayatım boyunca işadımı oldum, önce sanayiye, sonra bankada çalıştım. Ama biliyor musunuz; ben Yahudi’ydim ve uzun yıllar boyunca Yahudi toplumu ile ilgilendim.”

“Ben de Polonya asıllı bir Yahudi’ydim.”

“Nerede doğdunuz?”

“Paris’te.”

“Ah, demek siz de! Benim anne ve babam Alsaslıydılar ve şimdi burada, yanı başımda yatmaktalar. Yahudi toplumları çok değişti. Eğer Polonyalıysanız, siz de bu konuda bir şeyler bilirsiniz! Günümüzde dindar Yahudiler özellikle Kuzey Afrika’dan çıkıyorlar: Cezayirli, Faslılar, Tunuslular, Mısırlılar...”

“Siz dindar bir kişi miydiniz?”

“Evet, kendimce öyleydim ama sofı sayılmazdım. Topluluğun başkanıydım.”

“Sanırım sizin adınızı, dinle tek bağlantım olan bir teyzemden işitmişim. Hatırladığımı söylüyorum çünkü bana sürekli şöyle derdi: ‘Başkanımızı bir görmelisin; sinema aktörü gibi yakışıklı.’ Siz yakışıklı bir adam mıydınız? Amerikalı bir aktöre benzer miydiniz?”

“Yani, bilmem ki, bunu söylemek bana düşmez ama, evet sanırım güzel bir adamdım; daima şık ve bakımlı bir görüntüm olması için uğraştım. Öleli bir yıl olmasına karşın, itiraf etmeliyim ki Yahudi toplumundan konuşmak beni hâlâ rahatsız ediyor. Bu yeni bir haber değil ama Yahudiler aptaldırlar, nankördürler ve aralarında dayanışma yoktur; maalesef gerçek budur. Düşünün ki, benim yerime adı, eğitimsiz birini seçtiler çünkü adamın çok parası vardı ve herkese vaatlerde bulunmuştu. Oysa ben yerime doğru dürüst bir kişiyi seçmişim; Anayasa Mahkemesi Başkanı’ydı kendisi, ne var ki elimden gelen bir şey yoktu çünkü paranın yozlaştırıcı etkisini küçümsemişim. Bu nedenle benim işaret ettiğim yargıç yerine onu seçtiler. Bunu bir haka-

ret saydığım için cemaatten ayrıldım. Bunca yıllık çalışmalarımın bir anda havaya uçtuğunu görmek, benim için büyük bir üzüntü oldu. Cemaat, hayatımın başlıca ilgi kaynağı olmuştu. Seçimlerde bana ihanet edenin Fransa Büyük Hahamı olduğunu çok iyi biliyordum. Şükran duygusu diye bir şeyin olmadığı gerçekten doğruymuş. Onu Marsilya'dan getiren bendim. Onu kabul ettirmem pek de kolay olmamıştı, ama o minnet işareti olarak yeni adayın onu kandırmasına izin verdi, çünkü adam onu özel uçağıyla uçuruyor, keyfini yerine getiriyordu. Dostluğuna güvendiğim iki yaşlı haham kalmıştı: Biri son derece zeki ve filozof olan bir Cezayirli; öteki ise daha diplomatik ama pek de entelektüel olmayan Alsaslı. Pazar sabahları onlarla buluşuyor, konuşuyordum; her zaman tutkuyla ilgimi çekmiş olan Yahudi düşüncesini öğretiyorlardı bana. Hayatım boyunca bir Yahudi olmaktan büyük gurur duydum. Her ne kadar sanat yolunu seçmiş olsanız da, sizin de Yahudi olmaktan gurur duyduğunuzu düşünüyorum. Piyanist Arthur Rubinstein'ı iyi tanırdım, Pasakalya yemeği Seder'i birlikte yedik. Ölümümden önceki o yıllar pek tuhaftı. Önce bir prostat korkusuna yakalandım, sonra emeklilik dehşetine kapıldım, çünkü bunu asla kabullenmek istemiyordum. Bu sorunu da kendi adımı taşıyan küçük bir banka kurmakla atlattım. Tanrı'ya şükürler olsun, aile hayatım benim için hiçbir zaman bir ağırlık oluşturmadı; ikinci karıma bayıldığımı söylemeliyim: sarışın, pek uzun boylu olmayan, bedeni orantılı, uzun ve ince bacaklı, mavi gözlü, çocuksu burunlu ve teni yumuşacık, tatlı bir kadındı. Bana sorular sormayan, işimde rahatsız etmeyen ve gün boyunca rahat bırakan, suskun biriydi. Akşamları daima birlikte olurduk. Annem onu sevmemişti ama o zaten hayatıma giren bütün kadınlardan nefret etmişti. Babam ise umursamazdı; duygularını asla belli etmezdi. Ne tuhaf, yıllarca anne ve babamın

ölümüne üzüldüm, çocuklarıma onları anlattım, ölüm yıldönümlerinde hep mezarlığa gittim ve şimdi bir yıldan beri yeniden bir araya gelmiş olmamıza karşın onları kendime yakın hissetmiyorum; sanki burada değiller, onları adeta rahatsız ediyorum. Birbirlerinden birkaç ay arayla öldüler ve neredeyse otuz yıldır burada da birlikteler. Ben senede bir kez gelirdim onları ziyarete. Sanırım, ölülerin belleği bir süre sonra bulanıklaşıyor. Bir de dil sorunumuz var. Öldüklerinden beri, anadilleri olan Alsas diliyle konuşur oldular. Ben bu dili hiç bilmem. Ben ne herhangi bir lehçede ne de Yidiş dilinde konuşmaktan yanayım. Çocukken bir Fransız, bir Parisli olmak isterdim. İtiraf edeyim ki Almanca vurgulu, tuhaf bir dille konuşan annemden utanırdım. Hem sonra Yidiş'in Yahudileri gettolaştırdığını, onları böldüğünü düşünür ve bu konuyla hiç ilgilenmezdim!”

“Sözünüzü kestiğim için bağışlayın ama yıllarca Yahudi topluluğunun başkanlığını yapan siz, nasıl olur da Yidiş dilinde konuşmazsınız? Buna inanmam. Ben hiç de dindar olmayan bir aileden, gösteri dünyasında çalışan insanların arasından geliyorum ama ailemde herkes Yidiş konuşurdu ve ben bile birkaç sözcük veveleyebilirim.”

“Evet, biliyorum ama günümüzde Fransa’da Yidiş konuşmak çok da önemli değildir. Fransız Yahudilerinin büyük bir bölümü Kuzey Afrika’dan geldikleri için Yidiş değil Arapça konuşurlar. Hem beni anlamalısınız, ben Paris’te, dokuzuncu *arrondissement*’da doğdum; altı yaşımı bitirdiğimde ailem on altıncıya yani o zaman, savaştan önce Alsaslı olan zengin Yahudilerin yaşadığı, yüksek kentsoylu bir mahalleye taşındılar. Babam ilk savaşta cepheydi, savaş madalyası taşırdı ve kendini vatansever bir Fransız olarak hissetmekten hoşlanırdı. Ben ise politeknikte eğitim görüyordum ve bir mühendis olmak, seçkin kişiler arasına girmek

hevesindeydim. Önemli bir insan olmak istiyordum. Bizler Yahudi dinine mensup Fransızlardık ama pek dindar sayılmazdık. 1940 Haziran'ında, annem, babam, bir halam ve kocası ile Etoile'dan birkaç adım ötede bulunan şık Raphael Oteli'nin lokantasında yemek yediğimizi ve başgarsonun pek telaşlı bir biçimde geleerek babama şöyle dediğini hatırlıyorum: 'Bay Elkann, Almanlar Versaille'dalar.' Babam Hitler'i küçümsemişti ve biz Fransızların savaşı kolayca kazanacağımıza inanmıştı, ama sakın ve kararlı bir kişi olduğundan bu haberi alır almaz hesabı istemiş, parasını ödemiş ancak otomobilimize bindiğimizde şoföre tereddüt bile etmeden şöyle demişti: 'Vichy'ye gidelim.' Orada, anneannemin kaldığı yazlık evimiz vardı. İşte Paris'ten, arkadaşlarımdan, hayatımdan ayrılışım böyle oldu ve kaderim bütünüyle değişti. Ailem beni, Baselli bir amcamın yıllardır yaşadığı ve milyoner olduğu New York'a yolladı. Yolculuk hiç kolay olmadı. Trenle Marsilya'ya doğru yola çıktım ama oraya varamadım; uçakla Casablanca'ya gittim ama vizem olmadığı için orada da hapse girdim. Nihayet serbest kaldığımda bir başka uçakla Lizbon'a gittim ve oradan New York'a kalkan bir gemiye ulaştım. Ne var ki, belgelerim gereğince düzenlenmemiş olduğundan yeniden hapse atıldım. Beni bıraktıklarında New York gemisine binebildim ve bir kez de Staten Adası'nda hapse girdim. Daha on sekiz yaşındaydım ama müthiş bir serüven yaşamış olduğum duygusuna kapılmıştım. Dünyada tek başınaydım, bir ülkeden ötekine kaçıyordum, bir hapisneden ötekine düşüyordum ve sonunda kendimi Amerika'da buluyordum. Bu bana müthiş bir başarı gibi görünmüştü.

“Velim olacak olan amcam dâhi bir adamdı. Zürih Politeknigi'nde eğitim gördükten sonra Birleşik Devletlere göç etmiş ve kimyasal ürünlerle ilgili bir şirket kurmuş, bir Amerikalı oyuncuyla evlenmişti. Karısıyla bir otelde yaşıyordu ve Amerikalı olmasına karşın

Bazelli bir aşçının pişirdiği Alman-İsviçre yemekleri yiyordu. En büyük eğlencesi, söz gelişi bir hanımın bacağına lastikten bir fare bırakmak gibi şakalar yapmaktı. Son derece varlıklı olmanın getirdiği güvenle canının istediğini yapabilirmiş gibi görünüyordu. Cebinde gıcır gıcır yüz dolarlık banknotlar taşımak ve bunları gönlünün çektiği kişilere dağıtmak pek hoşlandığı bir şeydi. Bir keresinde ona şunu sordum:

‘Neden gereksinmesi olmayanlara da para veriyorsun?’

‘Çünkü bu her zaman hoşadır.’

‘Amcam benimle fazla ilgilenmeyecekti, velilik işini yanında çalışan pek ciddi ve terbiyeli bir beye aktardı.’

‘Yazıldığım mühendislik fakültesinde New York’a iltica etmiş başka Yahudi gençlerle ve sonra Amerikalılarla tanıştım. O dönemde şişman ve iştahlıydım. Param olmadığı için kafeteryalarda ekmekle mayonez yedim. Pazarları bir arkadaşımınla birlikte Waldorf Astoria’ya giderdik; o günlerde otelde düğünler, vaftizler, komünyonlar için yapılan davetler olurdu. Biz de davetliymiş numarası yaparak canımızın istediği kadar yer, içerdik. Bir keresinde sarhoş oldum ve dans ederken yere yuvarlandım. İşte o günden sonra neredeyse hiç içki içmedim; oysa biz Yahudiler içmeyi seven insanlarızdır.’

‘Bana mı söylüyorsunuz! Ben daima çok içki içtiğim, yemek yediğim ve sigara tütürdüğüm için sonunda beyin kanamasından öldüm! Bedenim beni uyarıyordu ama her şeye dikkat edecek, sürekli temkinli davranacak, sigara ve içki kullanmayacak olduktan sonra yaşamının ne zevki olacaktı ki? Ölmeden az öncesine kadar sevişmeyi sürdürdüm. Pek çok kadını sevdim ve kimi zaman onlara acı çektirdiğim de oldu, ama inanın bana ben ne sinik, ne acımasız bir insanımdır. Hayat böyledir ve şarap olmasaydı ben hayata nasıl

katlanırdım, bilmem! Benim ailem Polonyalıydı, hiç içki içmezlerdi ama ben Paris'te doğdum!”

“Ben, Yahudi olmaya büyük önem veriyordum ama savaştan sonra Fransa ile olan ilişkilerim değişti. Fransızlar faşist olmuşlardı, Nazilerle işbirliği yapmışlardı, toplama kamplarında yok edilsinler diye Yahudileri ihbar etmişlerdi. O dönemde bir çocuktunuz ama siz de bu konuda bir şeyler bilirsiniz! Savaştan sonra dönüp Paris'te yaşamak istedim ama defalarca Amerika'yı özlediğimi hissettim. Oğlum İtalya'da eğitim gördü, İtalyanca konuşur ve neredeyse bütün hayatını İtalya'da yaşamıştır.”

“Ne mutlu ona; o ülkede pek çok sergi açtım, pek çok İtalyan arkadaşım vardır ama dillerini bilmem. Ya siz, İtalyanca konuşur musunuz?”

“Hayır, Almanca da bilmem. İlk karım İtalyan'dı, savaş sırasında New York'ta tanışmıştık. Onu çok severdim, dindar bir kadındı. Ne var ki onunla mutlu değildim ve işte o sırada ikinci karım olacak kadınla tanıştım. Onunla yatakta olmayı, sevişmeyi çok seviyordum. Bir kızımız oldu ama ailemle hiç ilgilenmedim; ben çalışmayı, ofise gitmeyi, kararlar vermeyi, görüş noktamı kabul ettirmeyi, zekâm yüzünden saygı görmeyi yeğledim. Elbette yakışıklı bir adam olduğumu bilmek hiçbir zaman canımı sıkmadı, bunu kabul etmeliyim. Özellikle zayıfladığım zaman kendimi daha güzel, daha şık hissediyordum. Sonra annem ve babam öldükleri zaman dinle ilgilenmeye, cemaat hayatına katılmaya başladım. Yahudilerle, Yahudilik konularıyla ilgilendim. Daima çalışıyordum çünkü iyi ve lüks bir yaşantı sürebilmek için çok paraya gereksinim vardır ve ne yazık ki Amerika'daki amcam bana hiçbir şey bırakmamıştı. Ben doğal olarak onun vârisi olduğumu sanıyordum ama o bütün varlığını Bazel Hayvanat Bahçesi'ne ve bir vakfa bırakmayı yeğledi. İşte bu nedenle milyarder olamadım. Bu hikâyelerimle canını-

zı sıkıyorsam, bağışlayın. Çok konuştuğumun farkındayım ama aylardır hiç kimseyle konuşmadım ve şimdi size içimi döktüm. Siz geleli ne kadar oldu?”

“Neredeyse bir ay kadar, daha fazla değil.”

“Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?”

“Henüz bilemiyorum. Ölüm beni hazırlıksız yakaladı. Pek fazla bir şey hatırlamıyorum. Yalnız başıma yaşamaya, sigara ve içki içmemeye, gülmemeye, konuşmamaya, resim yapmamaya, kendimi ifade etmemeye alışık değilim. Bir uyarı olmadan öldüğü zaman, hele gençken, insan ortadan kalkıyor evet ama, dengesizlikler de oluyor. Yani biri artık var olmuyor, rahatsızlık vermiyor, ama orada olmuyor da. Ölmeden önce vergi dairesiyle borçlarımı halletmiş olmalıydım; hiç olmazsa zavallı oğlum rahat ederdi.”

“Ya anne, babanız?”

“Onlar başka yerde gömülüler, başka bir mahallede yaşıyorlardı. Artık onları hiç göremeyeceğim.”

“Hayatı özlüyor musunuz?”

“Bilmiyorum. Öldüğüm zaman çok yorgundum ve bunun farkında değildim; şimdi hiç olmazsa dinleniyorum. Çalışıyordum, geziyordum, içiyordum, yiyordum, uyumuyordum. Hiçbir şey için yeterince zamanım yoktu. Şimdi bol bol zamanım var.”

Babamın mezarlık komşusu olarak Roland Topor’la ilgilenmeye başladıktan sonra, onun kitaplarını okumaya, yapıtlarını tanımaya başlamanın yanı sıra, yakınında bulunmuş olan kişilerle konuşma arzusunu da duydum.

Yıllarca Paris’te yaşamış olan İtalyan arkadaşım Stefania, bana Roland’ın biricik oğlu Nicolas ve ilk karısıyla konuşmamı öğütledi. Derin bir araştırmadan sonra oğluyla telefonla bağlantı kurmayı başardım.

“Roland Topor’un oğlu Nicolas ile mi görüşüyorsunuz?”

ALAIN ELKANN

FRANSIZ BABAM

ROMAN

Montparnasse Mezarlığı'nda yan yana gömülü iki erkek. Biri, Paris Yahudi cemaatinin başkanı bir banker. Öbürü, bir sanatçı. Biri, ciddi, katı ve yakışıklı bir adam. Öbürü, coşkulu, tutkulu, savurgan ve bohem bir adam. Biri, yazarın babası Bay Elkann. Öbürü, ressam, heykeltıraş ve yazar Roland Topor. Yaşama karşıt yönlerden bakan, kişilikleriyle birbirlerinden çok farklı iki kişi.

Alain Elkann, ilginç romanı *Fransız Babam*'da, babasının ahlakçılığını, akılcı olmayan her şeyi reddedişini, kentsoylu yaşamını değişik bir kurguyla anlatırken, ondan çok farklı bir sanatçıyı, Roland Topor'u da işin içine katıyor. Yazar, onların yaşamlarını yeniden kurgulayadursun, mezarlarında yatan, ama bir lokantadaymışçasına çene çalan iki adam birbirlerine kendilerini, pişmanlıklarını, gerçekleşmemiş hayallerini anlatıyorlar.

Bu kitap, bir babanın anısına yazılmış dev bir yapıt aslında.

KAPAK RESMİ: RAOUL DUFY

ISBN 978-975-07-0927-2

9 789750 709272

<http://www.canyinyinlari.com>